

کتابخانه‌ی درباره‌رشته
علوم قرآن و حدیث

جمعی از نویسندگان

به اهتمام:

مصطفی فروتن تنها

فهرست مطالب

سخن ناشر ۱۱

فصل اول

شکل گیری رشته علوم قرآنی در نظام دانشگاهی ایران

حجت الاسلام و المسلمین دکتر سید محمد باقر حجتی

۱- اهمیت و عظمت قرآن ۱۴

۲- شکل گیری رشته علوم قرآنی در ایران ۱۶

۳- ضرورت مراجعه به علوم قرآنی برای فهم قرآن ۱۹

۳- مطهری قرآنی ۲۲

فصل دوم

معرفی گرایش علوم قرآن و حدیث

دکتر احمد پاکتچی

۱- ضرورت وجود رشته علوم قرآن و حدیث ۲۴

۲- سطوح مختلف کتاب‌های هر علم ۲۷

۳- اهمیت دروس عمومی و مقدماتی ۲۹

۴- پرسش و پاسخ ۳۲

فصل سوم

اهداف دوره کارشناسی و پیشنهادهای مطالعاتی برای این مقطع

دکتر احمد پاکتچی

- ۱- اهداف مقطع کارشناسی ۳۸
- ۱-۱- تعمیق سطح دانش ۳۸
- ۱-۲- آشنایی با ساختار رشته تحصیلی ۳۹
- ۱-۲-۱- توصیه‌هایی در مورد آشنایی با ساختار رشته تحصیلی ۴۰
- ۱-۳- یادگیری راه‌های توسعه معرفت ۴۲
- ۱-۳-۱- توصیه‌هایی در مورد یادگیری راه‌های توسعه معرفت ۴۲
- ۱-۳-۱-۱- زنده نگاه‌داشتن شعور ۴۲
- ۱-۳-۱-۲- آشنایی با تفکر نقاد ۴۳
- ۱-۳-۱-۳- مطالعه کتبی که از منظر تاریخی به علوم مختلف می‌نگرند ۴۳
- ۱-۳-۱-۴- آشنایی با سه ابزار روش‌شناسی، مأخذ‌شناسی و زبان انگلیسی ۴۴
- ۲- پرسش و پاسخ ۴۵

فصل چهارم

نقش علوم قرآنی در فهم قرآن کریم

حجت الاسلام و المسلمین دکتر محمد علی مهدوی راد

- ۱- تعاریف مختلف «علوم قرآنی» ۴۹
- ۲- اسباب نزول و نقش آن در فهم قرآن ۵۲
- ۳- مسأله جمع قرآن و نقش آن در فهم قرآن ۵۵
- ۴- نقش علم مکی و مدنی در فهم قرآن ۵۸

فصل پنجم

جایگاه علوم قرآنی در نظام دانش بشری

دکتر احمد پاکتچی

- ۱- پراکندگی علوم قرآنی ۶۱

فهرست مطالب □ ۷

۶۲	۲- جایگاه علوم قرآنی در نظام دانش بشری
۶۲	۲-۱- حیطه‌های علوم قرآنی
۶۴	۲-۱-۱- ضبط و نقد متن
۶۵	۲-۱-۲- فهم و تفسیر متن
۶۶	۲-۱-۲-۱- دانایی‌های زبان‌شناختی
۶۶	۲-۱-۲-۲- دانایی‌های تاریخی
۶۸	۲-۱-۳- توصیف و طبقه‌بندی متن
۶۸	۲-۱-۴- علوم پیرامونی
۶۹	۲-۱-۵- جمع‌بندی
۷۱	۲- ماهیت دو نظامه علوم قرآنی
۷۱	۳- پرسش و پاسخ

فصل ششم

ماهیت و ساختار علوم قرآنی

دکتر احمد پاکجی

۷۶	۱- تاریخچه علوم قرآنی
۷۶	۱-۱- منشأ پیدایش علوم قرآنی
۷۸	۱-۲- شکل‌گیری اصطلاح علوم قرآنی
۸۲	۱-۳- رابطه علم‌القرآن و علوم القرآن
۸۳	۲- دسته‌بندی موضوعات علوم قرآنی
۸۳	۱-۲- کیفیت نزول
۸۳	۲-۲- مصحف
۸۴	۲-۳- شاخه‌های علوم قرآنی مربوط به محتوای قرآن
۸۵	۲-۴- موضوعات خارج از قرآن درباره قرآن
۸۶	۳- چرا «علوم» قرآنی؟
۸۶	۱-۳- تعریف علم
۸۸	۲-۳- رشته‌های میان‌رشته‌ای
۹۰	۲-۱- علوم قرآنی، یک رشته میان‌رشته‌ای

۸ □ گفتارهایی درباره رشته علوم قرآنی و حدیث

- ۹۲..... ۴- لزوم شکوفایی دوباره علوم قرآنی.....
- ۹۳..... ۴-۱- ادبیات.....
- ۹۳..... ۴-۲- زبان‌شناسی.....
- ۹۵..... ۴-۳- تاریخ.....
- ۹۶..... ۴-۴- دین‌شناسی تطبیقی.....
- ۹۸..... ۴-۵- مردم‌شناسی (انسان‌شناسی).....
- ۹۸..... ۴-۶- تألیفات علوم قرآنی و ترجمه قرآن به زبان‌های غیر عربی.....
- ۱۰۰..... ۵- پرسش و پاسخ.....

فصل هفتم

کوشش‌های نسل‌های پیشین در رشته علوم قرآنی در نظام دانشگاهی

ایران تا زمان حاضر

دکتر احمد پاکچی

- ۱۰۵..... ۱- شکل‌گیری نظام دانشگاهی در ایران.....
- ۱۰۷..... ۲- نسل‌های دانشگاهی ایران.....
- ۱۰۸..... ۲-۱- نسل اول.....
- ۱۰۹..... ۲-۱-۱- تفسیر.....
- ۱۱۰..... ۲-۱-۲- ترجمه.....
- ۱۱۱..... ۲-۱-۳- قرآن‌شناسی.....
- ۱۱۱..... ۲-۲- نسل دوم.....
- ۱۱۲..... ۲-۲-۱- تفسیر.....
- ۱۱۳..... ۲-۲-۲- ترجمه.....
- ۱۱۴..... ۲-۲-۳- احکام‌القرآن.....
- ۱۱۵..... ۲-۲-۴- روش‌شناسی فهم عمومی قرآن.....
- ۱۱۵..... ۲-۳- نسل سوم.....
- ۱۱۶..... ۲-۳-۱- تفسیر.....
- ۱۱۶..... ۲-۳-۲- ترجمه.....
- ۱۱۶..... ۲-۳-۳- موارد دیگر.....
- ۱۱۷..... ۲-۴- جمع‌بندی و پیش‌بینی عملکرد نسل چهارم.....

فصل هشتم

علوم قرآن و حدیث، چستی و چرایی

دکتر محمد علی لسانی فشارکی

- ۱- لزوم صدر نشینی علوم قرآنی به یاری فعالیت‌های پژوهشی ۱۲۰
- ۲- عدم منافات احترام به پیشکسوتان با نقد و بررسی یافته‌های آن‌ها ۱۲۳
- ۳- لزوم برطرف کردن خلط بین قرآن خوانی و علوم قرآنی ۱۲۳
- ۴- خلط بین کمیت و کیفیت در تعیین ارتقای رشته علوم قرآن و حدیث ۱۲۶

فصل نهم

ساختار پایان‌نامه‌های رشته علوم قرآن و حدیث

و خلاهای پژوهشی

دکتر عباس تقویان

- ۱- طبقه‌بندی موضوعی پایان‌نامه‌های علوم قرآن و حدیث ۱۳۱
- ۲- حوزه‌های کمتر کار شده ۱۳۲
- ۱-۲- پیشنهادهایی برای تحقیق و پایان‌نامه نویسی ۱۳۲
- ۳- پیشنهادهایی کلی برای رشد پژوهش ۱۳۴
- منابع و مآخذ ۱۳۳
- نمایه ۱۳۵

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ
وَلَقَدْ ءَاتَيْنَا دَاوُودَ وَ سُلَيْمَانَ عِلْمًا وَقَالَا الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي

فَضَّلْنَا عَلَيَّ كَثِيرًا مِنْ عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ

(قرآن کریم. سوره مبارکه النمل. آیه شریفه ۱۰)

سخن ناشر

فلسفه وجودی دانشگاه امام صادق علیه السلام که از سوی ریاست دانشگاه به کرات مورد توجه قرار گرفته، تربیت نیروی انسانی‌ای متعهد، باتقوا و کارآمد در عرصه عمل و نظر است تا از این طریق دانشگاه بتواند نقش اساسی خود را در سطح راهبردی به انجام رساند.

از این حیث «تربیت» را می‌توان مقوله‌ای محوری یاد نمود که وظایف و کار ویژه‌های دانشگاه، در چارچوب آن معنا می‌یابد؛ زیرا که «علم» بدون «تزکیه» بیش از آنکه ابزاری در مسیر تعالی و اصلاح امور جامعه باشد، عاملی مشکل ساز خواهد بود که سازمان و هویت جامعه را متأثر و دگرگون می‌سازد.

از سوی دیگر «سیاست‌ها» تابع اصول و مبادی علمی هستند و نمی‌توان منکر این تجربه تاریخی شد که استواری و کارآمدی سیاست‌ها در گرو انجام پژوهش‌های علمی و بهرمندی از نتایج آنهاست. از این منظر پیشگامان عرصه علم و پژوهش، راهبران اصلی جریان‌های فکری و اجرایی به حساب می‌آیند و نمی‌توان آینده درخشانی را بدون توانایی‌های علمی - پژوهشی رقم زد و سخن از «مرجعیت علمی» در واقع پاسخ‌گویی به این نیاز بنیادین است.

دانشگاه امام صادق علیه السلام در واقع یک الگوی عملی برای تحقق ایده دانشگاه اسلامی در شرایط جهان معاصر است. الگویی که هم اکنون ثمرات نیکوی آن در فضای ملی و بین‌المللی قابل مشاهده است. طبعاً آنچه حاصل آمده محصول نیت خالصانه و جهاد علمی مستمر مجموعه بنیانگذاران و دانش‌آموختگان این نهاد است که امید می‌رود با اتکاء به تأییدات الهی و تلاش همه‌جانبه اساتید، دانشجویان و مدیران دانشگاه، بتواند به مرجعی تمام عیار در گستره جهانی تبدیل گردد.

معاونت پژوهشی دانشگاه امام صادق علیه السلام با توجه به شرایط، امکانات و نیازمندی جامعه در مقطع کنونی با طرحی جامع نسبت به معرفی دستاوردهای پژوهشی دانشگاه، ارزیابی سازمانی - کارکردی آن‌ها و بالاخره تحلیل شرایط آتی اقدام نموده که نتایج این پژوهش‌ها در قالب کتاب، گزارش، نشریات علمی و... تقدیم علاقه‌مندان می‌گردد. هدف از این اقدام - ضمن قدردانی از تلاش خالصانه تمام کسانی که با آرمان و اندیشه‌ای بزرگ و ادعایی اندک در این راه گام نهادند- درک کاستی‌ها و اصلاح آنها است تا از این طریق زمینه پرورش نسل جوان و علاقه‌مند به طی این طریق نیز فراهم گردد؛ هدفی بزرگ که در نهایت مرجعیت مکتب علمی امام صادق علیه السلام را در گستره بین‌المللی به همراه خواهد داشت. (ان‌شاءالله)

ولله الحمد

معاونت پژوهشی دانشگاه